

Knihovna a čítárna vojenských zátiší v službách vojenské mravní výchovy.

(Pokračování)

II.

Tak jako vše podléhá krisím a vyžaduje evoluce, tak to bylo a jest i s mravní výchovou ve vojsku. Mnozí vidí v ní jedinou záchranu a předpoklad morálky vojska. Druzí vidí v ní pochybený krok a s pohrdáním a s úsměvem sledují její rozvoj a úspěchy. Hledíme-li dnes nazpět a uvažujeme-li, co se vše ve vojenské výchově na vojně za dobu 10 let od převratu vykonalo, vidíme, že prožívala, ač měla velké úspěchy, krisi za krisí. Její vývoj, ač byl určován tak skvělým příkladem hlasatele drobné práce, presidenta Masaryka, nešel vždy jeho stopami a neřídil se vždy jeho zásadami. Improvisovali jsme snad příliš, zaměňovali jsme inteligenci a vzdělání za vědění, zapomínali jsme, že nemáme na vojně jen lidi jedné národnosti, jedné společenské třídy a téže politické a náboženské konfese. Potáceli jsme se z extrému do extrému a přehlíželi jsme, že vojenská služba nemůže nikdy dáti občanu to, co mu nedala rodina a škola na elementárním vzdělání a co nezískal sebevzděláním. Vojenskou přímostí a stručností jsme chtěli nahraditi profesorskou katedrou a tak se stalo, že osoby, které u pluků a praporů prováděly osvětovou a mravní výchovu, zaujaly k občanům ve zbrani postoj příliš strojeně učený a odborný. To neodpovídalo vždy předpisům pojednávajícím o osvětové a mravní výchově vojska. Zapomínali jsme na dva činitele, kteří měli a mají co dělati ve vojenské výchově. Zapomněli jsme na samého vojáka a na samou všední skutečnost experimentování. Zapomněli jsme, že voják není již žákem a neuvědomili jsme si, že je t o m l a d ý m u ů z, který již před šesti lety opustil školní lavice a který prožil již kus života, třeba i trpkého a bolestného. Přehlíželi jsme, že vojenské prostředí spojuje lidi různého vzdělání, různých společenských tříd, tedy osoby různých a odlišných zájmů, a že, má-li býti pokračovací školou života, musí více přihlížeti k životu, k jeho oběhu, k jeho povinnostem a potřebám. Místo toho jsme experimentovali a improvisovali. Chtěli jsme, aby vojín věděl, kdy táhl Žižka ke Kutné Hoře, chtěli jsme, aby vojín znal kdekerý letopočet našich dějin, aby věděl, kolik poslanců má poslanecká sněmovna, aby

znal pomalu to, co patří již k průměrné inteligenci, a zapomínali jsme na skutečnost, na život sám a na okolnosti, že voják není již žákem, že odrostl školním škamnám a že je to muž, který jest již v proudu života, z něhož hledí ukořistiti co nejvíce pro sebe, pro své blaho a pro svou budoucnost.

Podlehli jsme popřevratové psychosé, kdy jsme se domnívali, že máme vše převychovávat vzděláním a kdy jsme se snažili až příliš problematickou výchovou nahraditi nedostatek ochoty k obraně státu. Sahali jsme ke vzorům problematickým vzhledem k naší době a k současné náladě světa. Hus, Chelčický, Žižka, Dobrovský, Palacký — ano, to je náš minulý národní život, ale pro průměrného občana dnešní doby jsou tato jména vzdáleným zvukem. Připustíme, že tyto zářivé vzory našich dějin, jež jsme k tomu všemu podávali a charakterisovali příliš jednostranně a příliš dobově, jsou v dnešní, překotně se vyvíjející době prostému člověku nečasové. Žijeme z minulosti, žijeme jí a nabíráme v ní své síly — a přítomnost nám pro samé historické reminiscence utíká. Dívejme se životu více do očí, než do krásné sice a poučné, ale již neživé knihy vlastní minulosti.

Učili jsme vojáky, co zná stěží některý povrchní středoškolský student. Skutečnost, že národní kulturu netvoří vědění jednotlivců, ale především způsob jejich života, jejich mrav a lidský takt a životospráva, na to jsme docela zapomněli. Podívejme se, jak si počíná náš voják, když obědvá nebo když večeří. Jsou ještě mnozí a mnozí, kteří, když pojídají stravu, drží maso v rukou a trhají z něho hltavě sousta. Jsou mnozí a mnozí, kteří znečišťují záchody a kteří si nemyjí ruce. Hygiena dutiny ústní a čištění zubů jest jim věc neznámá. Způsob mluvy, oslovování a prostého vyjadřování, toť přímo kámen úrazu kulturního našeho předpokladu. Chování při jídle, klackovitost pohybů a projevů, to vše jsou zjevy, které nutno u nás potírat i kárat. Pro vědění jsme zapomněli na zkrášlení vlastního života.

A to jest jeden z největších cílů výchovy vůbec, učiniti i toho nejprostšího a nejzaostalejšího člověka podobným obrazu božimu a odlišiti jej od zvířete, od něhož se podle některých filosofů liší člověk jen tím, že si vyrábí nástroje. Naše škola doposud těchto věcí ne vždy pilně dbala a jsme přímo svědky až trapných případů. Je známo, že vojíní stojící na stráží vyřezávají do dřeva nebo vyrývají do stěn střežených objektů pornografické obrazce a vpisují tam nesmyslné a liché poznámky, které svědčí o pochybné inteligenci. Proč to ti lidé dělají? Proč se podpisují na záchody plnými jmény? Proč u těchto podpisů uvádějí někdy i své hodnosti a přesné adresy? Je zajímavé, že na Slovensku tento zjev není tak všeobecný, jako je častý v historických zemích. Někdo namítne, že jsou tam analfabeti. Ale chyba lávky. Dnes analfabetů ubývá každodenně. Příčinu tohoto pouličního písalsví si vysvětlíme jen jako výsledek vlivů falešné civilisace, která dnes už na celé čáře přemáhá kulturu citu a duše.

Pozorujme a uvažujme, jak náš voják pracuje, jak je snaživý a jak hledí na své povolání. Velká část našich vojinů hledí na vojen-

skou službu a na brannou přípravu velmi nepříznivě. Nejenže ji bagatelisují, ale je-li jich použito i pro speciální obory jejich řemesla, hledí rovněž tuto práci odbýti. A to je též kultura, pracuje-li každý mravně, rozumně a odpovědně. To jsou předpoklady národní reálnosti, na nichž zkvétá hospodářská prosperita a blahobyt státu. Milejší a vítanější nám musí býti truhlář, který sice neví, kdo to byl Chelčický, anebo který neví, co je to hranol, ale který práci, která je mu svěřena, vykoná tak poctivě a dokonale, že může nás kdekoliv reprezentovati. Truhlář, který svou práci odbude, který ji neodborně a lehkomyšlně odevzdá zákazníkovi, je právě takový ničema jako prohnáný a odsouzený podvodník. Účel a cíl obou je týž — poškoditi bližního a žíti poměrně lehce na újmu poctivých lidí.

Naše vojenská výchova neměla na různých ustláno, jak jsem již na počátku této kapitoly vzpomenul. Byla naprostou improvisací a podléhala příliš barometrickému tlaku soudobých sociálních a vnitřních politických poměrů státu. Její směr a kurs byl určován politikou státní majoritou, a poněvadž i osoby, jimž byla svěřena osvětová výchova, měly vždy určitou politickou ideu nebo aspoň sympatické sklony, byla osvětová výchova ve vojsku roztržštěna a nejednotná. Příčina byla ta, že nám šlo víc o ideu než o praktičnost a použitelnost, a pak, že orgánové, kterým byla výchova svěřena, nebyli jednotní v svých prostředcích a v svých cílech. Experimentovalo se jako v ničem jiném. Jeden osvětový důstojník byl politicky orientován doleva, druhý do prava, třetí se opět držel středu. Jiný byl ateista, jiný konfesionálně založen a ani jeden z nich, ačkoli byli přesvědčeni, že obyvatelstvo státu má silné politické a náboženské sklony, si neuvědomil, že je potřeba dáti vojínu jisté vzdělání ještě před vojenskou službou a na vojně že jest jen třeba celou tu změt otázek a problémů tříditi, usměrňovati a modelovati, aby se mladý muž naučil svobodně mysliti a rozhodovati se podle svého nejlepšího přesvědčení.

Vojenská výchova v některých posádkách se odvracela často od svých původních směrů a zvrhala se v divadelnictví a nekonečné, kdekomu nesympatické akademie. Zapomněli jsme, že doba před-březnová dávno a dávno již minula, že od divadla žádáme dnes více nežli propagaci vlastenectví. To se rozumí dnes u nás samo sebou, jako se to rozumí i na Slovensku. Nám jde dnes o praktické vzdělání a to nám nedají laicky a komicky sehraná divadelní představení a nekonečně nudné a nezábavné akademie. Těm se dnes kdekdo vyhýbá, jich se dnes kdekdo obává pro nekonečně dlouhé slavnostní řeči řečníků, kteří rok co rok pronášejí tatáž slova, čerpaná z příruček a encyklopedií.

A jak byla u útvarů osvětová výchova neuvědoměle chápána, o tom svědčí až do omrzení k věření předkládaná báčorka, podle níž prezident-osvoboditel jest odpůrcem náboženství a ateistou. Nikdo z těch osob jako by neznal jeho slov. Voják navrátilví se do občanského povolání nese si do života vojensky ověřenou nepravdu, kterou snad znal již před nastoupením do vojenské služby. A přece prezident dávno prohlásil „nebyl jsem v mém životě ani na vteřinu ateistou, tedy člověkem, který by nevěřil v existenci boží.“

Praktické kursy, na př. kursy zemědělské, i když mají na mysli prospěšný účel a cíl — přece nepřinášejí vojákům zisku. Je to pochopitelné! Naše činnost jest obdobou školských vzorů. Domníváme se opět, že máme před sebou žáky. Ale voják je zcela někdo jiný než žák. Ví velmi dobře, jaký má úkol a proč je na vojně. Ví, že hlavním účelem mu je výcvik. Ten při dnešním způsobu zaujímá úplně veškeren jeho volný čas. Spotřebovává veškery jeho síly a u mnohých a mnohých, méně inteligentních, i velkou část duševní a nervové kapacity. Vždyť to není právě nejsnadnější, než se voják naučí jmenovati součástky pušky, kulometu nebo děla a než pochopí nejprostší zásady taktiky roje nebo družstva. To jsou jeho vojenské problémy! Ty mnohé a mnohé jiné zaměstnávají i mimo volný čas. A čas náš je drahocenný, obzvláště když máme 18měsíční službu. Vojín kromě výcviku koná ještě strážní službu, jež jej úplně vyčerpává. Dnes jsou u pěchoty na př. takové poměry, že vojin je velen každých 48 hodin do strážní služby. To není příznivé pro jeho duševní svěžest. Známe všichni, co to je strážní služba, jak je namáhavá, jak vyčerpává a co svědomitosti a duševních a tělesných sil žádá. A máme v posádkách stráže, to platí ponejvíce o muničních skladištích, jež vyčerpávají vojiny dokonale. Vojín je na stráži 24 hodin, vzdálen od města třeba i 6 km. V zimě zakouší velmi mnoho. Strážnice jsou nedostatečné, nehygienické, nedobře vybavené, mají nedostatečná kamna, nedostatečný příděl topiva vzhledem k stavebním nedostatkům. O svítivo není také vždy ani v mezích předpisů postaráno. Přichází-li vojin do takových poměrů každých 48 hodin, cítí se příliš, příliš unaven.

Kromě výcviku a strážní služby jsou vojini veleni i do jiných služeb a do jiné práce, jako jsou úklid, rozličné řemeslnické práce, odběry u arendátorů a p. To vše zaměstnává vojiny tak, že jsou vyčerpáni. Proto neukazují a neprojevují s dostatek zájmu o přednášky, jež v rozsahu osvětové výchovy mají je povznášeti a vzdělávati. Ale přes to voják se rád přednášek účastní, neboť odvádějí jej a osvobozují od fyzických úkonů. On může aspoň v klidu poseděti ve škole. Nevěnuje pozornost přednášeným tématům. Nelze jej k tomu ani donutiti. Nebezpečí a následky špatného prospěchu a špatných známek z učiva pro něho neexistují a neměly by ani účinku. Proto vojín při přednášce pasivně sedí a naslouchá nebo ani nesleduje probírané učivo a spí. Často přednášejí učitelé, kteří nemají pravého zájmu a didaktických schopností. Tak výklad třeba sebe poctivěji přednášený padá jako zrní v neplodnou a nezoranou půdu.

Jako snad nic jiného prospívá vojenské osvětové výchově krátká 18měsíční služební doba. Výcvik je vše. Tak zákonité poměry uvádějí ji do pravých kolejí a určují jí místo ne sice nadřaděné, ale podřaděné v programu výcviku. Budou sice zastánci osvětové výchovy v tomto podřaděném poměru shledávati didaktické a kulturní minus osvětového snažení, ale to se nám zdá jen na pohled. Zkoumáme-li blíže a přemýšlíme-li důkladněji o tomto nastalém stavu, přicházíme pozvolna k poznání, že tato na pohled zřejmá podřaděnost, která zatláčuje osvětovou výchovu do pozadí, ji přenáší z oficiálního nucení do proudů neoficiálních a nenařizovaných, takže se každý voják stává vlastně svým nejlepším

učitelem, svým nejlepším vychovatelem. I pro vojenské poměry platí exempla trahunt. Voják pozoruje dobré i špatné příklady. Příkladem je mu dobrý velitel roty, výkonný rotmistr, nižší důstojníci, poddůstojníci a konečně vlastní kamarádi. Vojín sdružuje mládí, zdraví, rozlišuje je vzdělání. Tím nastávají samozřejmě výměny názorů a mravů. Záleží jen na hodnotách osobních a schopnostech jednotlivců, aby dobré aplikovali a špatné opomíjeli a zavrhovali. Vojín poznává osoby různých řemesel, různých povolání a osoby téhož řemesla, které se vyučily u proslulých firem. Promlouvá-li se svým kamarádem, získává. Poznává kamarády různých politických konfesí, různých národností. Venkovský člověk se sdružuje s městským, zdravý, pozitivní venkovan poznává příliš industriální a lehkomyslnější povahu vojínů pocházejících z měst. Tak denním stykem ve službě nastává mezi příslušníky rot, praporů a pluků jistá kulturní výměna, jež má svoji cenu, své přednosti. To je velké plus vojenské služby, to je její velká hodnota! Ať vojenskou službu hodnotíme negativně nebo i ne příliš pozitivně, přece nemůžeme popřít, že dělá z jinocha muže, hněte jeho charakter, rozšiřuje jeho duševní horizont a tím inteligenci.

Vliv vojenského prostředí již svým pospolitým charakterem může jednotlivcům morálně škoditi, ale přece celku prospívá. Aby neškodilo, musí velitel roty býti na místě. On se stará nejen o vojáky v kasárnách. Jeho povinností není jen pečovat o to, aby se vojín dobře stravoval a dobře bydlel. To je věc samozřejmá, aby voják žil, stravoval se a bydlel jako kulturní člověk a aby byl ošacen čistě a nechodil roztrhán. To patří k věci a to je samozřejmé u státu, který se počítá k státům demokratickým a pokrokovým.

Velitel roty, ostatní důstojníci a rotmistři musí se zajímati o vojáka, jak žije mimo kasárny, s kým se stýká, které místnosti navštěvuje, jak užívá svých peněz a vůbec, jaký způsob života vede mimo kasární prostory. Dnes o mimokasární způsob života vojínova málo pečujeme, a když, pak jen tehdy, stýká-li se vojín s občany-příslušníky státu nepřátelských organizací. Nás musí zajímati i život vojákův, jeho mravní a tělesný stav. Musíme o něho pečovat tak, jako by byl naším synem, na němž nám záleží a jehož morálka a jehož zdraví jsou naší pýchou. Je to nepatrný náš úspěch, vrací-li se po ukončení vojenské služby do svého domova vojín sice dobře vycvičený, který se však naučil na vojně karbanit, přivykl alkoholu, propadl nezřízenému pohlavnímu životu a konečně má za sebou nějakou menší nebo větší pohlavní nákazu. Zde neztrácíme jedince, zde ztrácíme celé armády, zde ztrácíme budoucí pokolení. Tak jest ohrožena nejen tělesná, ale i duševní síla státu a tím i vojenská pohotovost pro případ války.

To vše přináší bídu a nouzi, to vše způsobuje žebráctví, choroby, nečistotu, sociální a morální úpadek. To působí konečně duševní bídu rodin, obcí, národa a celého státu. Takový stát je vždy na pokraji záhuby, na pokraji porážky. Rusko padlo vinou alkoholu.

Uvedl jsem, že hlavním účelem osvětové výchovy jest učiniti z vojína mravněho muže a rozšiřovati jeho duševní horizont každodenním stykem. To se stane jen tehdy, půjde-li představený vojínův

cestou, která jest u nás určována pojmem drobné práce. To je náš pravý vojenský program, který nás zavazuje, ne abychom vojáka vzdělávali, ale abychom z něho učinili především kulturního člověka, který nám bude ke cti. Podaří-li se nám to, podaří se nám i druhý cíl osvětové výchovy ve vojsku, který má za účel vzdělání. Ale pro to není dosti času, abychom vojína vzdělávali. Na to jsme příliš zaneprázdněni výcvikem. Učiníme-li však z vojína kulturního člověka, objevíme v něm boží jiskru, jež spočívá hluboko v srdcích všech lidí. To je touha a chtivost po sebevzdělání, touha po vědění, touha po poznání. Pak nebude třeba, abychom přednášeli mužstvu o různých a různých otázkách a problémech, neboť na místo učitelů nastoupí význační naši pomocníci, a to budou vojenská zátiší, vojenské čítárny a vojenské knihovny.

III.

Má-li se vojna státi pokračovací školou života, musí býti kasárny každému vojáku domovem po dobu, co vzdálen rodného kraje, koná v cizím prostředí občanskou povinnost.

Aby se domovem stala, musí jako náhradu za ztracený půvab rodinného prostředí, rodinného domu a rodného kraje, dávatí vojínovi útulné prostředí, kde se bude cítit jako doma, kam si po služebních hodinách půjde rád posedět, pobesedovat, podebatovat se svými soudruhy, kde rád sáhne po vyloženém časopise, kde si rád sedne a ztráví volné chvíle a bude se zaměstnávatí ušlechtilou hrou a čtením knih.

To bude vojenské zátiší! Ono musí vojínovi příjemní vojenskou službu. Ono jej musí přesvědčovatí, že o něho jeho velitelé mají zájem a že se snaží nahraditi mu vzdálený domov. Vojenské zátiší nechť je ve vojenském zřízení, prodechnutém kázní a rozumovým imperativem povinnosti, ostrovem hřejivého tepla, poutem soudržnosti, poutem společenského života vojínů, kteří již proto budou k němu lnouti, protože jim dá i trochu citu, kterého mnozí z nich vlivem vlastních rodinných poměrů v kasárnách někdy postrádají. Vojenské zátiší bude trochou lyriky v tom širém moři epiky, jak ji přináší vojenský rok a doba 18 měsíců, již prožívá vojín v kasárním prostředí.

Bude-li vojenské zátiší útulným domovem, připoutá vojína plně a cele a stane se strážcem jeho mimokasárního a jeho volného života. Bude mu nahrazovatí rodinu, bude jej sdružovatí s vojíny jiných rot, zkrátka bude mu společenským poutem. Nahradí mu tisícronásobně hostinské místnosti, vykřičené hospůdky, odvrátí jej od prostituce a alkoholu, neboť jej naučí jasně mysliti a rozlišovatí v cizím prostředí jasné a temné stíny života.

Naučí jej kamarádství. Naučí jej poznávatí lidi a přivede mu nové přátele. S nimi přijdou do obzorů mladého muže i nové názory, nové myšlenky, nová poznání. Tak pouhým stykem s přáteli v útulném prostředí, jakým chceme míti vojenské zátiší, získá vojín na inteligenci více, než kdyby poslouchal sebe více přednášek.

Aby vojenské zátiší bylo útulným prostředím, musí býti po každé stránce a v každém případě zabezpečeno a plně vybaveno.

Musí mít zdravé, světlé místnosti. Musí býti tak vymalováno, aby působilo na člověka, který do něho vejde, intimitou svých jasných stěn, musí býti vybaveno vhodným zařízením, musí býti čisté a v době zimní musí býti dokonale vytápěno a za večerů dokonale osvětlováno.

Ale co vidíme?

Místnosti nejsou vždy nejvhodnější. Malba nepůsobí lahodně, zařízení je nevhodné, staré, špinavé. Zátíši jsou v zimě nedostatečně vytápěna a minimálně osvětlována. Vojíní sedí u stolů, pijí pivo (sice nejlhčí), při tom kouří a tak se vlastně vojenská zátíši podobají hostinským místnostem. V zimě vojíní do zátíši nejdou, neboť je tam chladno a noviny nelze čísti pro nedostatek světla. Sedí-li přece vojíní ve vojenském zátíši, skýtá tato společnost ne právě příznivý obrázek. Sedí s čepicemi na hlavách, kouří, plivají na zem, pijí pivo, sedí nezpůsobně a není nikoho, kdo by jim řekl, jak se mají ve volných chvílích chovati. Zde bych doporučoval, aby i v době mimoslužební byl v zátíši jeden, společenských způsobů znalý a vědomý poddůstojník, který by ty různé dobromyslné a svých chyb nevědomé společenské neotesánky laskavým slovem a dobrým příkladem vlastního chování a vystupování upozorňoval na nepěkné způsoby.

Útulně zařízené vojenské zátíši vábilo by vždy po denním zaměstnání vojíny. Vždyť jest i se stanoviska sociálního velkou výhodou, neboť poskytuje vojínu lacinější nákup, než mu může poskytovat obchodník. Tím by působilo nepřímo na společenský život vojínů. Vojíní by se poznávali, tak by vznikaly kroužky (hudební, filatelistické, fotografické, šachové, ping-pongové atd.) a ze zátíši by se stala vzorná klubovna a tak i význačný spolupracovník v mravní výchově.

Vojín by rád v něm trávil volné chvíle. Sáhl by i po časopisech v čítárně a četl by v útulném vojenském zátíši i knihu raději než někde ve světnici mužstva, která mu připomíná stále čern a šedí všedních dní.

Ovšem tam, kde se prodejna vojenského zátíši spokojuje jen tím, že prodává leštidla, tuk na obuv, vazelínu na pušky, cigarety, pivo, tam snad zátíši plní jen z části své poslání. Podporuje sice hospodářsky slabší, ale neplní svého poslání kulturního, protože nepodporuje vojína úplně. Vojenské zátíši musí mít vše to, čeho vojnín potřebuje, a musí mu to dát za takovou cenu, aby to dostal vždy laciněji než u obchodníka v městě. Musí mu prodati dobré zboží a snad někdy i lepší, než dostane za tytéž peníze u obchodníka.

Je nezdravé, že vojenská zátíši pečují více o čistý zisk, hromadí jej a strádají. Ano, je dobrý a účelný zisk a je ho potřebí vždy pro první leta prosperity. Ale dnes naše vojenská zátíši mají za sebou své dětské krise, své začátky a dnes jistě už není třeba, aby se příliš vydělávalo nebo šetřilo. Tedy vydělávat, ano, ale ne nadprůměrně šetřit! Vydělané peníze neukládejme! Použijme jich na opatření lepšího a nákladnějšího zařízení, předplácíme časopisy a doplňujeme vojenské knihovny. Především kupujeme však časopisy, hry (kulečnický, klavír atd.) a zařízení vnitřní.

Vojenské knihovny jsou po desíti letech tak vybaveny, že dostačují. Ale vnitřní zařízení a čítárny dnes neuspokojují. Proto vojenské zátiší není ještě vítaným domovem, proto není teplým krbem, i když má vlastní své kino. Vojenské zátiší je rovněž náš problém. Stane-li se vojáku domovem, splní vojenská mravní výchova svůj úkol, neboť již tím, že vojenské zátiší bude klubovnou, bude se tam scházeti inteligence a výkvět příslušníků pluku s méně inteligentní složkou pluku, která stykem získá a které především bude tento stálý 18měsíční styk příznivý a prospěšný. Tím vojenské čítárny a vojenské knihovny nabudou jiného významu, než měly dosud.

Dosud byly mrtvy. Probudíme-li ve vojínovi touhu po sebevzdělání a dáme-li mu ve vojenském zátiší kus domova, vymkne se mravní výchova ve vojsku z rukou a z prostředků úředních a čítárny a vojenské knihovny stanou se živými a k duším přímo hovořícími učiteli, jejichž didaktická moc bude silnější než slovo učitelovo, pronášené ne vždy k pozorným a chápavým žákům.

(Příště dále.)

Vojenství u nás a v cizině.

Stábní kapitán V. Kretschmer:

Sbory pohraniční stráže v Polsku.

(Podle různých polských pramenů, hlavně „Desetiletí polské branné moci 1918 až 1928“, Varšava 1928.)

Rozsáhlé hranice Polské republiky, jež nejsou kromě výjimek žádnou přirozenou překážkou, jsou střeženy dvěma různými pohraničními sbory. Na hranicích se sovětským Ruskem, Lotyšskem a Litvou koná službu t. zv. sbor pohraniční stráže (Korpus Ochrony Pogranicza), označovaný často jen zkratkou KOP. Hranice na severu, na západě a na jihu státu má pod dozorem pohraniční stráž (Straż graniczna).

K tomuto stavu se dospělo postupně a po mnohých organizačních a kompetenčních změnách.

Po převratu šlo o to, aby z Polska vykořistěného válkou, které samo bojovalo v té době o své východní hranice, nebyly vyváženy potraviny a nutné suroviny. Šlo tedy hlavně o ochranu hospodářskou. Generální štáb v souhlase s ministerstvem zásobování přikročil proto k vytvoření t. zv. vojenské pohraniční stráže, jež byla v prosinci 1918 podřízena ministerstvu zásobování; ale už na jaře 1919 převzalo správu sboru, tvořícího se z dobrovolníků neschopných pro službu v poli, opět ministerstvo vojenství a přejmenovalo jej na pohraniční střelce. R. 1920 byli střelci, poněvadž se neosvědčili, zaměnění strážními prapory, jež se s rozrůstáním armády nahromadily v zápolí. Rok poté, po válce se sovětským Ruskem, převzaly strážní prapory také ochranu hranic na východě. Téhož roku byly podřízeny ministerstvu financí a přejmenovány na celní prapory. Později byly ponechány jen na východě proti Rusku, jinde byly postupně zaměňovány civilní celní stráží. Ale i na východě byly brzo potom vyměněny rotami t. zv. pohraniční policie, podléhajícími ministerstvu vnitra. Konečně na podzim r. 1924 přikročeno na východě k utvoření zvláštního vojenského sboru pohraniční stráže (KOP.).